

Resuns davart il dretg da linguas e la nova organisaziun dal chantun

DA CUSSEGLIER GUVERNATIV

PETER ALIESCH

■ Ina clera fixaziun da la trilinguitad ed ina nova structuraziun dal chantun per incumbensas administrativas han furmà dus dals puncts principals che la cumissiun da constituziun ha proponì en ses sboz. En la consultaziun èn ils dus puncts fruntads sin differentes resuns.

Sa basond sin la decisiun da princip dals votants e da las votantas da 1997 cuntegna il sboz da la cumissiun da constituziun differentas novaziuns. Tar intginas sa tracti cunzunt da cumpletter e far transparent il dretg verent, sco per exempel tar il dretg da linguas.

Auters puncts preschantan novaziuns effectivas da la tematica. Latiers tutga per exempel la proposta per ina refurma da la structuraziun da l'administraziun cun stgaffir regions.

Cun l'artitgel dad oz vi jau ma fatschentar cun quests dus puncts dal cuntegn.

La trilinguitad è caratteristica per il Grischun e munta ina gronda provocaziun. Perquai ha la cumissiun da constituziun proponì da fixar a moda clera e precisa la trilinguitad en la constituziun. La maioritad da las consultantas e dals consultants approva la formulaziun che sa basa sin il text da la nova constituziun federala. Il dretg da linguas en regions plurilingas preschenta er adina in ferm aspect emozional. Perquai na fai betg smirvegliar ch'i resulta critica or da duas direziuns a l'artitgel da linguas: Per insaquants va el memia lunsch, entant che auters crajan che la protecziun saja insufficienta.

Persunas singulas e vischnancas disturba la promoziun da las linguas minoritaras, il rumantsch ed il talian; ellas pretendan in tractament egual da tuttas linguas.

Da l'autra vart crititgeschan represchentantas e represchentants da las minoritads linguisticas che la proposta da la cumissiun da constituziun na satisfetschia betg a la situaziun da smanatscha. Els pretendan cunzunt ch'il chantun duaja fixar, suenter avair tadlà las vischnancas, lur lingua uffiziala e da scola.

Tar la structuraziun dal chantun per incumbensas administrativas exista in basegn da refurma. La consultaziun demussa cleramain ch'i dovra structuradas novas u almain meglieradas per ademplir las incumbensas administrativas en l'avegnir. La constataziun è incontestada; fitg differentas opiniuns existan tar il «co»: Fusiuns da vischnancas, rinforzar ils circuls, rinforzar las corporaziuns regionalas existentas u las regions.

La proposta da la cumissiun da constituziun, la quala preveseva da stgaffir set regions, vegn en questa furma refusada per gronda part. Da la consultaziun resulta plinavant cleramain che la via è da tschertgar cun rinforzar la collavuraziun regionala. Be sporadicamain vegn animà da reducir cleramain «da surengiu» il dumber da vischnancas entras fusiuns da vischnancas.

Il settember 1997 han ils Grischuns cun dretg da votar acceptà cun gronda maioritad il princip d'ina revisiun totala da la constituziun chantunala. Els han uschia dà a la regenza ed al cussegl grond ina clera incumbensa che surpassa ina spira cumplettaziun dal dretg costituziunal. La revisiun totala porscha la pussaivladad da discutir e da realisar refurmas necessarias e giavischaivlas en ina vista generala. Sco quai ch'jau hai rapportà dacurt en ina contribuziun èn ils sbozs da la cumissiun da constituziun da princip vegnids giuditgads a moda positiva en la consultaziun.